

مشخصات لایحه

دوره نهم - سال دوم

شماره ثبت:

۴۳۴

شماره چاپ:

۹۵۲

تاریخ چاپ:

۱۳۹۲/۱۲/۲۱

نام دفاتر:

مطالعات فرهنگی

مطالعات حقوقی

مطالعات برنامه و بودجه

مطالعات سیاسی

مشخصات گزارش

شماره مسلسل:

۲۷۰۱۳۶۲۸

تاریخ انتشار:

۱۳۹۳/۲/۱۴

به نام خدا

اظهار نظر کارشناسی درباره:

«لایحه اساسنامه سازمان فرهنگی هنری فارسی‌زبانان (ایتا)»

مقدمه

لایحه «اساسنامه سازمان فرهنگی - هنری فارسی‌زبانان (ایتا)» بنا به پیشنهاد وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی در جلسه مورخ ۱۳۹۲/۹/۲۷ هیئت وزیران به تصویب رسیده و در جلسه علنی شماره ۱۸۸ روز سه‌شنبه مورخ ۱۳۹۲/۱۲/۶ مجلس شورای اسلامی به صورت عادی اعلام وصول شده است. این سازمان هم‌اکنون تشکیل شده و برنامه‌های خود را پیگیری می‌کند. لایحه اساسنامه این سازمان در (۸) ماده و سه فصل به ترتیب فصل اول با عنوان تعاریف و کلیات، فصل دوم، ارکان و تشکیلات و فصل سوم، مقررات مختلف تنظیم شده که در نوشتار حاضر نخست کلیات لایحه و سپس مفاد آن مورد ارزیابی قرار گرفته است:

ارزیابی کلیات لایحه

گسترش زبان فارسی به‌عنوان زبان دوم جهان اسلام و نیز زبانی که حاوی و حامل معارف انقلاب اسلامی و مواضع جمهوری اسلامی است، سال‌هاست که به‌عنوان یک سیاست بالادستی در حوزه فرهنگ و دیپلماسی فرهنگی مورد تأکید است و فعالیت‌های مختلفی در این حوزه انجام شده و می‌شود. بنابراین شکل‌گیری سازمانی با محوریت کشورهای فارسی‌زبان و در چارچوب گسترش زبان فارسی، باید با این رویکرد نظام به زبان فارسی مورد ارزیابی قرار گیرد.

از سوی دیگر سازمان فرهنگی - هنری فارسی‌زبانان گرچه رسالت اصلی خود را بر توسعه میراث تمدنی فارسی قرار داده است، اما به‌طور ضمنی به‌عنوان یک سازمان مستقل بین‌الدولی، می‌توان نوعی پیمان سیاسی در حوزه فرهنگی میان سه دولت ایران افغانستان و تاجیکستان تلقی شود. پیمانی که البته با پیشنهاد و شرف تقدم ایران شکل گرفته است و حتی از حیث اداری در پایتخت ایران متمرکز است.

بنابراین ارزیابی و اصلاح این اساسنامه از سویی باید با لحاظ اصول سیاست گسترش زبان فارسی در جمهوری اسلامی ایران و از سوی دیگر ملاحظات مرتبط با حفظ اعتبار دستگاه دیپلماسی کشور صورت پذیرد.

با این وصف، هر چند از حیث سیاسی و به واسطه اینکه تشکیل این سازمان می‌تواند زمینه‌ای برای انسجام و همبستگی بیشتر میان سه کشور عضو فراهم آورد، به نفع کشورهای عضو خواهد بود، اما از حیث اینکه سازمان از سیاست‌های نظام جمهوری اسلامی ایران در حوزه گسترش زبان فارسی تبعیت کند، باید گفت که چنین انتظاری با توجه به ماهیت مستقل و بین‌الدولی آن موجه نیست. با این حال می‌توان با اصلاحاتی در «شرایط عضویت ایران در این سازمان»، تبعیت نمایندگان جمهوری اسلامی ایران حاضر در سازمان مذکور از سیاست‌های مورد تأکید نظام را تضمین کرد.

لذا اصلاحاتی که در لایحه تقدیمی از سوی دولت می‌تواند اعمال گردد دو محور کلی دارد که ماهیتاً با هم متفاوتند:

۱. اصلاحاتی که در شرایط عضویت ایران در سازمان مذکور اعمال می‌گردد که در صورت تصویب مجلس برای دولت لازم‌الاتباع است.

۲. اصلاحات مرتبط با مفاد اساسنامه سازمان فرهنگی - هنری فارسی‌زبانان، که گرچه نمایندگان ایران می‌توانند آن اصلاحات را به سازمان ارائه دهند، اما پذیرش و لازم‌الاجرا شدن آنها منوط به تأیید سه کشور عضو است. در این مورد ماده (۸) اساسنامه چنین می‌گوید:

«اصلاحیه‌های مربوط به اساسنامه که از سوی یک کشور عضو یا دبیرکل پیشنهاد می‌شود مستلزم تصویب شورای وزیران می‌باشد».

به عبارت دیگر مجلس محترم تنها می‌تواند عضویت یا عدم عضویت ایران در سازمان مذکور و یا شرایط کلی عضویت را، از قبیل شرایط نمایندگان ایران در این سازمان، تعیین کند، اما با توجه به ماهیت این سازمان به‌عنوان یک سازمان مستقل بین‌المللی نمی‌تواند درباره وظایف، ارکان و دیگر مسائل داخلی سازمان ورود کند، مگر صرفاً به عنوان پیشنهادی که از سوی نمایندگان ایران به شورای سیاستگذاری سازمان که متشکل از وزرای سه کشور است ارائه شود.

با این اوصاف پیشنهاد نهایی این است که مجلس محترم با عضویت دولت ایران در این سازمان مشروط به تبعیت نمایندگان آن از سیاست‌های بالادستی نظام در حوزه گسترش زبان فارسی، موافقت کند و پیشنهادهای دیگر اصلاحی طی نامه‌ای به ریاست سازمان یا وزیر محترم فرهنگ و ارشاد ارائه دهد، تا از این طریق کمکی به رفع اشکالات حقوقی سازمان شود.

ارزیابی مفاد لایحه

لایحه اساسنامه سازمان

عنوان لایحه و مفاد ماده واحده باید به شرح زیر اصلاح شود:

«لایحه عضویت دولت جمهوری اسلامی ایران در سازمان فرهنگی - هنری فارسی‌زبانان (ایتا)»

ماده واحده - به دولت اجازه داده می‌شود در سازمان فرهنگی هنری فارسی‌زبانان به شرح اساسنامه ضمیمه عضویت یابد و نسبت به پرداخت هزینه‌های مربوط اقدام نماید.

تبصره «۱» - رعایت اصل هفتادوهمم قانون اساسی جمهوری اسلامی ایران برای اصلاح اساسنامه مذکور الزامی است.

تبصره «۲» - نمایندگان ایران از سوی ریاست «بنیاد سعدی» به وزیر فرهنگ و ارشاد اسلامی معرفی و در این سازمان عضویت خواهند یافت. تبعاً فعالیت‌های نمایندگان ایران با هماهنگی بنیاد مذکور خواهد بود.

همان‌طور که گفته شد مسئله اصلی لایحه که باید مورد تصویب مجلس قرار گیرد، عضویت یا عدم عضویت یا شرایط عضویت دولت در این سازمان است، بنابراین عنوان لایحه باید متناسب با این موضوع باشد.

از سوی دیگر از آنجایی که نهاد بالادستی در مدیریت راهبردی و اجرای فعالیت‌های آموزشی، پژوهشی، فرهنگی و رسانه‌ای در حوزه گسترش زبان فارسی بنابر مصوبه شورای عالی انقلاب فرهنگی (مصوبه جلسه ۶۳۷ شورا به تاریخ ۱۳۸۹/۸/۴) «بنیاد سعدی» است و به منظور جلوگیری از موازی‌کاری و ایجاد اختلال در فعالیت‌های گسترش زبان فارسی در دیگر کشورها، نمایندگان ایران در سازمان مذکور ضمن اینکه توسط بنیاد سعدی انتخاب، تأیید و معرفی می‌شوند باید از منویات و سیاست‌های این بنیاد نیز تبعیت کنند، بنابراین الحاق تبصره «۲» به صدر لایحه ضروری است.

با توجه به مطالبی که در بخش قبل ذکر شد، به منظور ارتقای فعالیت‌های سازمان و هماهنگی‌های بیشتر بخشی دیگر از اصلاحات برای اساسنامه سازمان لازم است که باید از طریق دولت و مشخصاً وزیر فرهنگ و ارشاد اسلامی به نمایندگی از ایران در سازمان مطرح شود. برای این منظور سایر ایراداتی که در بخش‌های بعدی مطرح

خواهند شد، می‌تواند از طریق مجلس محترم شورای اسلامی در قالب نامه‌ای به ریاست سازمان فرهنگی - هنری فارسی‌زبانان، یا وزیر محترم فرهنگ و ارشاد اسلامی پیشنهاد شود. در ادامه به این اصلاحات اشاره خواهد شد.

جمع‌بندی و پیشنهادهای

با توجه به اهمیت گسترش زبان فارسی در سیاست دیپلماسی فرهنگی جمهوری اسلامی ایران و نیز فواید حاصل از پیمان سیاسی میان سه کشور ایران، افغانستان و تاجیکستان به منظور تقویت انسجام و همبستگی این سه کشور خصوصاً در حوزه‌های فرهنگی و هنری، عضویت ایران در سازمان فرهنگی - هنری فارسی‌زبانان مورد تأیید است. بنابراین کلیات این لایحه با لحاظ مجموعه‌ای از اصلاحات مورد قبول است.

با این حال به منظور تناسب سیاست‌های اتخاذی از سوی سازمان مذکور با سیاست‌های بالادستی نظام و ارائه پیشنهاد اصلاحی مجلس از طریق دولت به مسئولین ذیربط به جهت ارتقای تشکیلات و فعالیت‌های سازمان، عنوان لایحه و مفاد ماده واحده باید به شرح زیر اصلاح گردد:

«لایحه عضویت دولت جمهوری اسلامی ایران در سازمان فرهنگی - هنری فارسی‌زبانان(اینا)»

ماده واحده - به دولت اجازه داده می‌شود در سازمان فرهنگی - هنری فارسی‌زبانان به شرح اساسنامه ضمیمه عضویت یابد و نسبت به پرداخت هزینه‌های مربوط اقدام نماید.

تبصره «۱» - رعایت اصل هفتاد و هفتم قانون اساسی جمهوری اسلامی ایران برای اصلاح اساسنامه مذکور الزامی است.

تبصره «۲» - نمایندگان ایران از سوی ریاست «بنیاد سعدی» به وزیر فرهنگ و ارشاد اسلامی معرفی و در این سازمان عضویت خواهند یافت. تبعاً فعالیت‌های نمایندگان ایران با هماهنگی بنیاد مذکور خواهد بود.

از آنجایی که ماهیت سازمان فرهنگی - هنری فارسی‌زبانان، یک سازمان مستقل بین‌المللی است و مجلس نمی‌تواند مستقیماً اساسنامه آن را اصلاح کند، سایر اصلاحات لازم برای اساسنامه می‌تواند از طریق مجلس محترم شورای اسلامی در قالب نامه‌ای به ریاست سازمان فرهنگی - هنری فارسی‌زبانان، یا وزیر محترم فرهنگ و ارشاد اسلامی پیشنهاد گردد. این اصلاحات در موارد زیر ضروری به نظر می‌رسد:

- در ارکان سازمان از هیئت‌امنا نام برده نشده، حال آنکه در برخی مواد آن از جمله بندهای «ب» و «پ» بند «۳»

ماده (۳) به آن اشاره شده است، لازم است به منظور هماهنگی میان مواد، هیئت‌امنا به شورای نمایندگان تغییر یابد.

- در قسمت‌های «پ» و «ت» بند «۳»، عبارت «شخصیت‌های عالی‌رتبه فرهنگی» و نیز «چهره‌های فرهنگی کشورهای عضو» به کار رفته است که این عبارت ابهام دارند و ملاک و معیار مشخصی برای تعیین آنها وجود ندارد.

- در بند «۳»، قسمت «ث»، آمده است: «کارمندان محلی از اتباع کشورهای عضو می‌باشند» با توجه به اینکه محل دبیرخانه دائم سازمان در ایران می‌باشد و در ایران نیز اشتغال اتباع خارجی تابع قوانین و مقررات خاص خود می‌باشد لذا لازم است در انتهای این ماده عبارت «با رعایت قوانین و مقررات» ذکر شود.

- در ماده (۴) آمده است: «رئیس شعبه با پیشنهاد کشور متبوع و حکم دبیرکل منصوب خواهد شد». عبارت کشور متبوع، عام است و مشخص نکرده است که کدام نهاد کشور متبوع صلاحیت دارد رئیس شعبه را پیشنهاد دهد. آیا وزیر مربوطه و عضو شورای وزیران می‌تواند پیشنهاد دهد یا نماینده کشور مربوطه که عضو شورای نمایندگان است؟

لازم است ارکان دبیرخانه مندرج در بند «ت» بخش ۳ ماده (۳) به تفکیک در اساسنامه مشخص وظایف و اختیارات، اعضای آن و نحوه فعالیت آنها به تصریح بیان شود.

- مشخص نشده سرمایه اولیه برای ایجاد تشکیلات سازمان از چه محلی تأمین می‌گردد.

- حد نصاب مورد نیاز برای رسمیت یافتن جلسات هر یک از ارکان، نحوه دعوت از اعضا، زمان برقراری جلسات، حد نصاب لازم برای تصویب مصوبات ارکان و عنداللزوم اصلاح اساسنامه (موضوع ماده (۸)) مسکوت است.
- لازم است در اساسنامه ذکر شود که فعالیت سازمان در قلمرو هر یک از کشورهای عضو منوط به رعایت قوانین و مقررات آن کشور خواهد بود.

- ماده (۶)، به بیان منابع مالی پرداخته است اما این ماده اشاره دقیقی به نحوه تأمین مالی سازمان نکرده است و لذا ابهام جدی در زمینه نحوه تأمین بودجه این سازمان و سهم هر کدام از کشورها وجود دارد. بنابراین در ماده (۶) باید منابع مالی سازمان یا به عبارتی منابع تأمین درآمد سازمان پیش‌بینی شود. مثلاً حق عضویتی که در ابتدای عضویت هر یک از اعضا باید بپردازند، یا تأمین کلیه هزینه‌های سازمان (طبق بودجه مصوب) در هر سال توسط اعضا به نسبت مساوی ضمناً در این ماده تجویز استفاده از منابع دیگر که بدون قید و شرط ذکر شده می‌تواند توالی فاسد در پی داشته باشد و لذا باید حذف و به جای آن منابع معین و مشخص قید شود. ضمناً در این ماده بودجه و آیین‌نامه مالی یکسان تلقی شده که صحیح نمی‌باشد.

- با توجه به اینکه اساسنامه و اصلاحات آن باید به تصویب مراجع ذیصلاح هر کشور (مدیران مجلس شورای اسلامی) برسد لذا در ماده (۸) این مطلب باید جایگزین متن فعلی شود.

- درخصوص امکان انحلال سازمان نیز این پرسش وجود دارد که سازمان در چه شرایطی ممکن است منحل شود و در صورت انحلال تکلیف دارایی و کارکنان آن چه خواهد بود؟

